

МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
Навчально-науковий інститут
соціально-педагогічної та мистецької освіти
Кафедра теорії і методики музичної освіти
та хореографії

ПЕДАГОГІКА МИСТЕЦТВА
ДЛЯ КУЛЬТУРНОГО ЗРОСТАННЯ
ОСОБИСТОСТІ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Мелітополь, 8-10 листопада 2018 року)

Окороков У.І. ОСОБЛИВОСТІ МУЗИЧНО-РИТМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ НА ЗАНЯТТЯХ "РІТМІКА"	100
Панченко Г. П., Федоров М. П. ПРОБЛЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	103
Пархоменко Е. К. ГОТОВНІСТЬ УЧНІВ-ПІАНІСТІВ ДО ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ ЯК СКЛАДОВА МУЗИЧНО-ВИКОНАВСЬКОГО ДОСВІДУ	105
Переверзєва О. В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ	109
Рулевська Ю.О. АДАПТАЦІЯ РЕЖИСУРИ МУЗИЧНО-ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ДО ПОТРЕБ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	113
Сегеда Н.А. ПРОЕКТИВНИЙ І ТРАНСКОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХОДИ В МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ ДЛЯ КУЛЬТУРНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦТВА	116
Сокол В.В. РОЛЬ ПІСЕННОГО ФОЛЬКЛОРУ У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬОГО СВІТОГЛЯДУ СПІВАКА	118
Сопіна Я. В., Сопін О. І. АКТУАЛЬНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЗДАТНОСТІ ДО ПРОЕКТНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	121
Стотика І. Г., Яциченко Г. В. РОЗВИТОК ВИКОНАВСЬКОЇ ТЕХНІКИ ПІАНІСТА У ІСТОРИЧНОМУ ДИСКУРСІ	124
Терещенко С. В. МИСТЕЦЬКИЙ АСПЕКТ СУТНОСТІ КРЕАТИВНОСТІ ПІДЛІТКА У КОНТЕКСТІ АКТУАЛЬНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ	126
Харченко Ю. Т. СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	130
Цзі Лей ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОГО СПЛІКУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОВТОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЯК ПРОБЛЕМА ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ	134
Червонська Л. М., Зборовський О. С. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ХОРЕОГРАФІЧНИМ КОЛЕКТИВОМ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ	138

не втратила своєї актуальності і в сьогодні, для виконавського розвитку піаністів. Його етюди використовуються у навчальних програмах як початківці так і студентів профільних музичних закладів.

Одне з найважливіших завдань в технічній музичній роботі полягає в правильному виборі найбільш надійного і раціонального варіанту для досягнення поставленої художньої мети. Розглядаючи розвиток виконавської техніки учнів-піаністів дитячих музичних шкіл та шкіл мистецтв у контексті ідеї видатних педагогів і методистів минулого і сучасності можна стверджувати, що ця дефініція є складним утворенням, котре поєднує в собі художній (інтерпретація) та технологічний компонент (виконавські вміння та навички), перший з яких відображає ідеальний зміст музичного твору, а другий – слугує інструментом, до яго якісного втілення. Виконавська техніка піаніста формується на основі особливостей піаністичного апарату та активізації слухового контролю і набуває індивідуальної своєрідності в кожній навчальній ситуації.

Здійснений історичний екскурс дозволяє простежити еволюцію науково-методичних підходів до розвитку виконавської техніки та зазначити, що досконале володіння інструментом та виконавська майстерність завжди були предметом уваги музикантів-виконавців і педагогів, що у своєму розвитку пов'язувався зі стильовими змінами в музиці, з новими етапами розвитку музичної культури. Методичні напрацювання та практичні досягнення видатних педагогів минулого щодо виконавського розвитку піаністів сплюгають і донині зразками для музично-педагогічної науки.

УДК 373.5.015.31:159.954.4

С.В. Терещенко
кандидат педагогічних наук, викладач
кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольський державний педагогічний університет імені
Богдана Хмельницького

МИСТЕЦЬКИЙ АСПЕКТ СУТНОСТІ КРЕАТИВНОСТІ ПІДЛІТКА У КОНТЕКСТІ АКТУАЛЬНИХ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ

Аннотація. Автором розкривається власне розуміння терміну креативність, її мистецький аспект у учнів підліткового віку в умовах реформування загальної середньої освіти в Україні. Подана аналітика креативності підлітків у контексті методологічних підходів: холістсько-емерджентного, праксіологічного, компетентнісного, особистісно-діяльнісного, інтегрованого та середовищного.

Ключові слова: креативність, школяр-підліток, холістсько-емерджентний, праксіологічний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, інтегрований та середовищний підходи.

Annotation. The author reveals the actual understanding of creativity, its content and art-aspect among teenager in conditions of reforming general secondary education in Ukraine. The analytics of adolescents' creativity are presented in the context of methodological approaches: holistic-emergent, praxiological, competence, personality-activity, integrated and environmental.

Key words: creativity, teenager, holistic-emergent, praxiological, competence, personality-activity, integrated and environmental approaches.

Однією з найбільш важливих і складних проблем сучасної освіти є розвиток непересічної, творчої, а саме – креативної особистості. Концепція "Нова українська школа" (2017) пропонує ідеї змін в освіті сьогодення, засновані на креативній основі, що надасть школярам можливості думати й діяти на випередження, мати здібність мислити за межами звичайних рамок, стати повноцінними учасниками креативного класу, мати можливість застосувати свої знання та компетентності в подальшому житті. Протиріччя між соціальним замовленням суспільства на творчу особистість і недостатньою розробленістю практичних додатків розвитку обдарованості, що виникло останнім часом, стимулює зростання інтересу до проблеми розвитку креативності школярів-підлітків у процесі мистецького навчання.

Етимологічно поняття "креативність" мотивується латинським словом – "creatio", що означає "створення". В англомовній літературі поняття креативність означає процес створення того, що не існувало колись. У нашому дослідженні ми використовуємо поняття "креативність" щодо особистості творчої, неповторної, здатної до оригінальності й нестандартності в розв'язанні поставлених завдань. Але для реалізації творчих здібностей необхідний поштовх, який би активізував роботу мислення для створення нових уявних образів. Таким поштовхом, на нашу думку, і є креативність як загальна особистісна здатність до творчості та індивідуального самовираження.

Пошук методологічних орієнтирів наукового дослідження феномену креативності дає можливість обрати із розмаїтого переліку класифікацій за пізnavальними моделями найбільш продуктивні, на нашу думку, підходи. За основу методологічних підходів нашого дослідження обрано холістсько-емерджентний, особистісно-діяльнісний, праксіологічний, компетентнісний, інтегрований та середовищний підходи, за допомогою яких навчальна діяльність на уроках мистецтва у закладах загальної середньої освіти буде мати ефективний результат. Тож розглянемо феномен креативності та його сутність у вимірах означенних методологічних підходів.

Холістсько-емерджентний підхід є авторським концептом Н.Сегеді, яка визначає його як сукупність теоретико-методологічних положень і організаційно-андрагогічних заходів, спрямованих на створення умов із вивчення, визначення й трансляції творчо-

еволюційної цілісності особистості людини. У цьому підході актуалізована цілісноновлювальна функція феномену розвитку людини з позицій постнекласичної методологічної платформи. Він є дослідницьким настановленням, за яким розуміння та оцінка феноменологіки розвитку особистості в процесі долучення її до мистецької діяльності відбувається у контексті логічного втілення ідеї реінтеграції як безперервного оновлення цілісності на нових підставах, як формувально-процесуальної системи, в якій відбувається поява творчих новоутворень несумативної природи.

У контексті нашого дослідження феномен креативності особистості підлітків з позицій холістсько-емерджентного підходу визначаємо як процес вивчення творчо-еволюційної цілісності феномену креативності та його педагогічної конотації в контексті креативної компетентності, формування якої зумовлює розробку відповідної методики та її реалізацію на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

Особистісно-діяльнісний підхід до навчання, сформульований до середини 80-х років, розріяляється переважно як суб'єктивно орієнтована організація й керування педагогом навчальною діяльністю учня при розв'язанні ним спеціально організованих навчальних завдань різної складності та проблематики. На основі цього підходу сформовано словникове значення: креативність (від англ. creativity) – рівень творчої обдарованості, здібності до творчості, що є відносно стійкою характеристикою особистості. Нині креативність розглядається як функція цілісної особистості, яка не зводиться тільки до інтелекту, а залежить від набору її психологічних характеристик. Креативність є характеристикою творчості у її дієвому вираженні та являє собою здатність до творчої дії.

Слід зазначити, що активно реалізується особистісно-діяльнісний підхід саме в мистецькому навчанні. Діяльнісні критерії креативності підлітків можна простежити у наступних видах: проявлені креативність можливо лише за умови певної діяльності (спів, музичування, малювання, ліпління тощо); особистісний потенціал школярів-підлітків до самовираження через творчість розкривається через їх активність під час уроку; творча активність забезпечує підліткам можливість діяти нестандартно у виконанні завдання, проявляти оригінальність і отримувати позитивний результат від власної творчої діяльності.

Розкриваючи сутність креативності підлітків з позицій **практико-педагогічного** підходу, беремо за основу фундаментальне дослідження Н. Сегеді, що полягає в аргументації його як наявності в структурі особистості індивідуального ресурсу, що зумовлює створення тих феноменів, які визначають можливість акту переживання, живого творчого досвіду в практичній реальності та цінісного ставлення до власних творчих дій та продуктів мистецької діяльності.

Цей підхід дозволяє схарактеризувати поняттєве поле феномена креативності як передумови особистісно-ціннісної творчої діяльності, що має вирішальне значення для розвитку підлітків та характеризується ціннісним ставленням учнів до власної творчості та таким же ставленням до неї оточуючих, оскільки успішна й особистісно-цінна діяльність відіграє важливу роль у процесі розвитку креативної особистості.

Компетентнісний підхід став методологічною основою модернізації вітчизняної освіти. Його представники (М. Захарічук, І. Зимня, В. Луговий, Н. Побірченко, О. Пометун, Ю. Присяжнюк, А. Хуторський та ін.) наголошують на винятковому значенні вміння особистості використовувати свої знання в практичній діяльності. Розкриваючи зміст компетентнісного підходу в аналізі феномена креативності, аналізуємо зміст цього поняття з позиції наявності в структурі особистості певного набору творчих здібностей та її здатності до творчої діяльності.

Креативність у контексті компетентності тлумачимо як спроможність уявляти та розріяляти інноваційні способи розв'язання проблем, здатність знаходити відповіді на запитання або висловлювати нові сенси через застосування, синтез або відтворювання знань. За ствердженням Є.Ільїна, компетентність знаходитьться у вірогідних взаємовідношеннях із креативністю. Чим більше знає людина, тим більш різноманітними підходами вона оволодіває у рішенні нових завдань, тому ми звертаємо особливу увагу на розвиток в учнів-підлітків креативності як провідної компетентності, необхідної їм для творчості.

Інтегрований підхід до мистецького навчання є важливою умовою й результатом комплексного підходу у шкільному навчанні й вихованні. Він обґрутовує важливе педагогічне значення інтеграції в навчанні різних видів мистецтв, поєднанні змістових ліній споріднених галузей знань, формування цілісних уявлень. На сучасному етапі педагоги-науковці визнають не лише необхідність упровадження інтеграційних процесів у мистецьку освіту, а й визначають інтеграцію як універсалний методологічний підхід до вивчення мистецтва. На необхідності забезпечення інтегративних зв'язків у навчанні наголошується в освітніх держстандартах мистецької сфери. Інтегрований підхід обґрутовує важливе педагогічне значення інтеграції в навчанні різних видів мистецтв, поєднанні змістових ліній споріднених галузей знань, формування цілісних уявлень для досягнення мети креативного розвитку особистості школяра-підлітка.

Середовищний підхід розглядаємо з метою досягнення ефективності розвивального потенціалу інтегрованого викладання музичного мистецтва у практиці сучасних закладів загальної середньої освіти. Педагогічна теорія і практика сьогодення (К. Приходченко, З. Удич, І. Шендрик, О. Ярошинська та інші) пропонує середовищний

підхід як технологію управління через середовище процесами виховання і розвитку особистості суб'єкта навчання.

На уроках мистецтва середовищний підхід дає можливість створити для підлітка евристичне художньо-освітнє середовище, яке окрім надання підліткам можливості мистецького діалогу, також повинно мати арт-простір, що складається з мистецьких предметів, творчих майстерень, картинних галерей, мистецької бібліотеки тощо. Саме у такому середовищі, на наше глибоке переконання, підліток зможе більш глибше зрозуміти мову мистецтв, поринути у світ дієвої творчості, навчитися спілкуватися засобами виразності різних видів мистецтва, бути здатним до аналітичної діяльності, образних асоціацій, художньої спостережливості, мати змогу самовиразитися засобами мистецтва, що сприятиме розвитку його креативності.

Актуалізуючи ефективність створення на уроках мистецтва художньо-освітнього середовища для розвитку креативності підлітків, наголошуємо на можливостях креативно-спрямованої української освіти, яка на сьогодні виступає у якості складного динамічного процесу впливу педагогічного середовища на розвиток задатків особистості та формування за сприятливих умов особистісно-орієнтованих здатностей школярів.

УДК:78.071.2:378

Ю. Т. Харченко
концертмейстер кафедри
теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КОНЦЕРТМЕЙСТЕРА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. В тезах професійна культура концертмейстера закладу вищої освіти розглянута як багаторівневий комплекс; окреслені сутнісні характеристики та основні структурні підсистеми професійної культури концертмейстера: соціально-світоглядна, методологічна, психологічна, комунікативна, музично-естетична.

Ключові слова. Професійна культура концертмейстера, компоненти професійної культури концертмейстера, структурні підсистеми професійної культури концертмейстера.

CONTENT AND COMPONENTS OF THE PROFESSIONAL CULTURE OF THE CONCERTMASTER INSTITUTION OF HIGH EDUCATION

Annotation. In the theses, the professional culture of the concertmaster of the institution of higher education is considered as a

multi-level complex; outlined the essential characteristics and main structural subsystems of the professional culture of the concertmaster: socio-worldview, methodological, psychological, communicative, musical-aesthetic.

Key words. Professional culture of the concertmaster, components of the professional culture of the concertmaster, structural subsystems of the professional culture of the concertmaster.

Нові орієнтири сучасної освіті вимагають становлення фахівця нового покоління як носія загальної і професійної культури. Дослідження професійної культури концертмейстера закладу вищої освіти передбачає комплексний підхід до розкриття її сутності та складових. Визначення змісту категорії "професійної культури концертмейстера" можливо шляхом розкриття змісту основних понять цього феномену. Рушійним чинником культури є культурна традиція, завдяки чому відбувається накопичення і трансляція людського досвіду в історії, при цьому кожне нове покоління актуалізує цей досвід, спираючись у власній репродуктивній і творчій діяльності на створене зусиллями багатьох поколінь. Професійна культура, за твердженням А. Трудкова, є багаторівневим комплексом, що містить: систему цінностей, які визначають суспільну і індивідуальну значущість засобів, підsumkiv i наслідків професійної діяльності; інформаційно-операціональні ресурси професійної культури, напрацювані попередньою фаховою діяльністю; об'єкти професійної діяльності, стан яких вимагає певних змін.

Визначення "професійна культура викладача" досить часто використовують як синонім таких понять, як "педагогічна культура викладача", "педагогічна компетентність викладача". Професійна культура концертмейстера охоплює такі складові, як: загальна культура, педагогічна культура, етична культура, естетична культура, художня культура. Професійна культура концертмейстера поєднує елементи формального (дотримання певних принципів, методів, напрацюваних прийомів) і неформального (творчість, індивідуальність, імпровізацію). Найчастіше ці елементи відзначаються взаємоз'язком і взаємовпливом. Здатність усвідомлювати особистість і поведінку студента, проявляти своє ставлення до нього, обирати адекватну систему методів навчання і виховання, які найкращим чином відповідають індивідуальним особливостям студента є показником високої професійної культури концертмейстера, його педагогічної майстерності. У свою чергу остання, на думку Б. Ліхачєва, є досконалим володінням сукупності фахових знань, умінь і навичок, у поєднанні з професійною захопленістю, розвиненим педагогічним мисленням та інтуїцією, морально-естетичним ставленням до життя, глибоким переконанням і твердою волею. Концертмейстер вищого закладу освіти як носій високих ідеалів музичного мистецтва має відігравати значну роль у формуванні